

RAPPORT

Dags att sikta ännu högre

Skolgruppens förslag till ny utbildningspolitik

2009-04-20

Rapport från Folkpartiet liberalernas skolpolitiska arbetsgrupp som har bestått av

Christer Nylander, ordförande

Agneta Berliner

Lotta Edholm

Lisa Flinth

Lennart Gabrielsson

Roger Haddad

Karolina Hilding

Camilla Lindberg

Fredrik Malm

Helene Odenjung

Lars Persson

Anna Svalander

Sekreterare: Samuel Danofsky och Fredric Skälstad

Dags att sikta ännu högre, punktprogram

Landsmötet föreslås besluta

1. Utbildning ska löna sig. Straffskatten på utbildning – värnskatten – måste därför avskaffas. Möjligheten till livslångt lärande bör dessutom stärkas med individuella kompetenskonton, där människor skattemässigt fördelaktigt ska kunna spara för att finansiera senare studier.
2. Sverige behöver en bildningspolitik. Läsningen stärker barnens fantasi och bidrar till framgång i skolan. Skolbibliotekens ställning i skollagen måste stärkas och vi behöver en strategi för att främja läsning.
3. Den ensidiga satsningen på kvantitet i högskolan undergräver vår konkurrensförmåga. Fler högskoleplatser ska bara skapas om kvaliteten kan säkerställas. Högskolans resursfördelningssystem måste gynna hög akademisk kvalitet. Vi vill se en fortsatt hög nivå på forskningsanslagen.
4. Lärarna är skolans viktigaste resurs. Sveriges mest begåvade ungdomar måste rekryteras till läraryrket. Lärarnas löner borde motsvara värdet av deras arbetsuppgifter. Skolvärlden måste lära av näringslivets rekryteringsmetoder för att få de bäst lämpade att söka sig till läraryrket.
5. Lärarutbildningens krav, kvalitet och studietakt måste höjas. Antalet utbildningsplatser bör begränsas för att göra utbildningen mer exklusiv, och studenterna ska genomgå ett lämplighetstest innan de antas på utbildningen.
6. En lärarlegitimation kvalitetssäkrar läraryrket och höjer dess attraktionskraft. Innan läraren får sin legitimation ska han eller hon ha genomgått ett provår under ledarskap av en mer erfaren lärare. Även behörighetskraven till läraryrket måste förtydligas – i framtiden ska läraren ha utbildning mot rätt skolform, årskurs och ämne.
7. Framgångsrika skolsystem kännetecknas av stora satsningar på lärarnas klassrumsfärdigheter. Sverige måste studera andra länders sätt att utveckla klassrumsfärdigheter och bli bättre på att ta tillvara best-practice-erfarenheter. Det behövs också bättre utvecklingsmöjligheter och fler karriärtjänster, t ex lektorat och kvalificerade lärare. Lärarlyftet bör permanentas.
8. En rektor ska vara pedagogisk ledare på sin skola. Därför måste rektorsrollen avbyråkratiseras. I skollagen ska det också ställas högre krav på rektorernas utbildning och kompetens. Det bör finnas karriärsteg även för rektorer, samtidigt som dåliga rektorer måste kunna avsättas.
9. Vi vill att skolan ska ställa höga krav och ha positiva förväntningar på alla elever. Deras kunskaper ska utvärderas med betyg från årskurs sex, nationella prov från årskurs tre och skriftliga omdömen från årskurs ett.
10. Alla elever ska ha rätt till stöd, stimulans och utmaningar. Det gäller både elever som halkar efter i undervisningen och elever som är studiebegåvade. En särskild rätt till stödinsatser bör skrivas in i skollagen. Läsa-skriva-räkna-satsningen ska bevaras och utvecklas. På högstadiet ska det bli möjligt att anordna profilklasser i teoretiska ämnen där eleverna antas med kunskapstester. Kunskapen och erfarenheterna kring mentorsprogram

– där t ex högskolestudenter ger stöd och läxhjälp till barn från utsatta miljöer – bör tas till vara.

11. Det är hög tid att genomföra en övergång till ett modernt statligt huvudmannaskap för skolan. Alla elever, oavsett var de bor i landet, ska ha samma chans till utbildning och kunskap. Timplanen garanterar alla elever en miniminivå av lärarledd undervisning i samtliga ämnen. Den bör därför bevaras.
12. Trygghet och studiero är en förutsättning för lärande. Föräldrarnas information om deras barns sociala utveckling och förande i skolan måste förbättras, och därför att föräldrakontrakt införs. Alla brott som begås i skolan bör polisanmälas och det ska råda nolltolerans mot kränkande språkbruk. Lärarnas befogenheter måste stärkas, t ex genom att göra det möjligt att tillfälligt stänga av en elev. Gymnasieskolan är en frivillig skolform, men när en elev är antagen och har accepterat sin plats ska det råda närvaroplikt.
13. Mobbning är ett av de värsta uttrycken för bristande respekt för klasskamrater och medmänniskor. Kraven på skolornas anti-mobbningsarbete bör därför skärpas och de anti-mobbningsprogram som används ska vara bevisat fungerande. Vid misstanke om mobbning ska skolans personal ha anmälningsplikt. En utredning bör se över om mobbning ska vara straffbart och om en skolfridslagstiftning kan skapas.
14. Alla elever ska få utvecklas utifrån sina egna intressen och förmågor, utan att hindras av traditionella könsroller. Vi vill därför fortsätta alliansregeringens arbete för bättre jämställdhet i skolan, bland annat genom att förlänga de fortbildningssatsningar som nu genomförs. Skolornas metoder måste kvalitetssäkras. I framtiden bör endast evidensbaserade metoder få användas. Skolan måste ha kompetens att arbeta med hedersrelaterade frågor och möjligheten till befrielse från undervisning i grundskolan bör helt avskaffas.
15. Elevernas hälsa påverkar deras studieresultat. Vi vill göra en satsning på elevhälsan. I skollagen ska det framgå att elever ska ha tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Kommunernas befintliga personal, t ex socialarbetare, bör ta ett större ansvar och vara mer synliga i skolan. Även frivilliginsatser bör uppmuntras och tas tillvara av skolor och kommuner.
16. Skolan måste verka för att eleverna ska ha goda motions- och kostvanor. Eleverna bör ha fler idrottslektioner och mer rörelse i skolan. Det ska inte vara möjligt för en skola att t ex under en skidresa ”blockläsa” alla idrottslektioner, i stället ska eleverna ha rätt till idrott under hela sin skolgång. Svensk skolmat är unik och håller generellt sett hög standard. I skollagen bör det tydligt framgå att skolmaten ska vara näringsriktig.
17. Svensk förskola är unik. Genom en blandning av pedagogik och lek utvecklas barnen till starkare individer, samtidigt som grunden läggs för framtida skolframgångar. Vi vill fortsätta utvecklingen av förskolan genom att, i den takt ekonomin så medger, erbjuda fler timmar i allmän förskola. Ambitionerna för barnens språk- och matematikutveckling ska höjas. I utanförskapsområden ska barnen erbjudas särskilt stöd för att utveckla sina kunskaper i svenska språket. Kommuner som inte förmår att erbjuda plats i förskolan inom fyra månader ska vara skadeståndsskyldiga. Skolinspektionen ska granska hur de enskilda förskolorna lever upp till läroplanens pedagogiska ambitioner samt vilka fysiska och resursmässiga förutsättningar som finns för en utvecklande förskola.

18. För att höja förskolläraryrkets status vill vi införa en förskollärligitimation och tydliga karriärvägar. Inom det särskilda Förskollärliftet ska både förskollärare och barnskötare erbjudas fortbildning. Inom fortbildningssatsningen bör man även satsa på kultur och skapande i förskolan. Alla förskolchefer ska gå den obligatoriska rektorsutbildningen. Förskoleklassen bör bli den första årskursen i en tioårig grundskola.
19. Skolan kan vara en murbräcka mot segregationen. Genom en bra skola ges varje elev möjlighet att utveckla sina kvaliteter och förmågor oavsett social bakgrund. Vi vill att möjligheten till studiehandledning och läxläsning på modersmål ska utökas, samtidigt menar vi att den ordinarie undervisningen i grundskolan ska ske på svenska. Endast i undantagsfall bör ämnesundervisningen ske på modersmål. Magnetskolor ska utvecklas i socialt utsatta områden genom att framgång belönas.
20. Ambitionerna för nyanlända elever ska höjas. Omedelbart vid ankomsten till Sverige ska dessa elevers kunskaper valideras. Det behövs en tydligare statlig styrning och kvalitetssäkring av förberedelseklasserna. Föräldrarna bör också erbjudas kunskaper om det svenska skolsystemet. Vid behov ska barn med traumatiska erfarenheter vara garanterade professionellt stöd. Gömda flyktingbarn ska ha rätt till skolgång.
21. Friskolor är ett viktigt komplement och en välkommen konkurrent till den kommunala skolan. Det ska råda likvärdiga villkor mellan kommunala och fristående skolor. En friskola ska kunna överklaga en kommuns beslut om ersättning. Om en friskola har låg kvalitet bör den inte få dela ut någon vinst. Rättsäkerheten för elever med funktionsnedsättning bör stärkas genom en rätt att överklaga beslut om skolplacering. I skollagen bör kraven på fristående skolhuvudmän skärpas, t ex måste även de dela värderingar om demokrati och de mänskliga rättigheterna. Skolinspektionens möjlighet att ingripa mot skolor och huvudmän – kommunala såväl som fristående – bör skärpas.
22. Fritidshemmets potential bör bättre tas tillvara. Vi vill att målen för verksamheten ses över. En utgångspunkt i en sådan översyn bör vara att fritidshemmen i ökad utsträckning ska stödja skolarbetet, till exempel med läxhjälp.
23. I särskolan får barn och ungdomar med utvecklingstörning den specialistkunskap och gemenskap som krävs för en trygg studiegång. Särskolan ska därför bevaras som egen skolform. Kommunerna ska vara skyldiga att göra gedigna undersökningar av elevers behov inför val av skolform. Föräldrarnas rätt att välja skolform ska slås fast i skollagen.
24. Gymnasieskolan ska vara anpassad efter att ungdomar är olika. Det ska finnas tydliga program och inriktningar, oavsett om eleven vill läsa vidare på högskolan eller gå direkt ut i arbetslivet. Yrkeseleverna ska kunna välja om de vill läsa in högskolebehörighet, antingen inom sitt program eller senare på komvux. Yrkesprogrammen ska kunna läsas i skolan eller som lärlingsutbildning på en arbetsplats. Skolverket ska granska och godkänna lokala kurser och inriktningar – specialutformade program bör helt avskaffas. Alla program ska avslutas med en tydlig examen.
25. Det behövs moderna och flexibla lösningar för att fler elever ska lämna gymnasieskolan med tillräckliga kunskaper för att klara vuxenlivet. Dagens individuella program måste ses över. Om en elev inte är behörig till gymnasieskolans nationella program ska kommunen erbjuda eleven att gå ett preparandår. Gymnasieskolan måste också bli bättre på att ta emot elever som inte klarar behörighetskraven. Det är inte rimligt att målet för alla IV-program är att eleverna går över till ett nationellt program, i vissa fall kan det vara bättre

att eleverna erbjuds kortare yrkesutbildningar med stora inslag av arbetsplatsförlagt lärande.

26. Vuxenutbildning är en möjlighet för individen att, av egen kraft, stärka sin ställning i samhället och arbetslivet. Vi vill införa en rätt för yrkeselever att läsa in högskolebehörighet inom komvux. Samtidigt måste möjligheterna till konkurrenskomplettering begränsas.
27. Svenskundervisningen för invandrare (sfi) har fått skarp kritik och måste därför få ett kvalitetslyft. Alla studerande ska ha rätt till undervisning på rätt nivå, det ska inte vara så att en studievana person placeras i samma klass som en analfabet. Målen för undervisningen måste förtydligas och undervisningen ska utvärderas med nationella prov. En sfi-bonus bör införas för studeranden som klarar utbildningen på utsatt tid. Lärare på sfi ska fortbildas.
28. Den nya Yrkeshögskolan ger människor chans att få en gedigen yrkesinriktad utbildning. Yrkeshögskolan ska utvecklas mycket nära arbetsmarknaden. Det är viktigt att den nödvändiga utbyggnaden av antalet platser under lågkonjunkturer inte sker på bekostnad av kvalitet i utbildningen och förankring med arbetsmarknaden.
29. Sverige ska kunna stå starkt i en global konkurrens om jobb och investeringar. Entreprenörskap är därför ett viktigt perspektiv i skolan. Skolverket bör ges i uppdrag att samla in och sprida goda exempel på arbete med entreprenörskap i skolan. Lärare ska få fortbildning. Kunskaper i entreprenörskap ingå som en naturlig del i gymnasieskolans program och alla gymnasister ska ges möjlighet att prova på företagande.

Bakgrund

1. Dags att sikta ännu högre

Sverige ska vara en ledande kunskapsnation. Vi har redan mycket av det som krävs för att lyckas: engagerade lärare, kunskapsstörstande elever och en fantastisk bildningstradition. Alliansregeringen har initierat och genomfört en lång rad reformer som lyfter det svenska utbildningssystemet, men för att nå ända fram behövs ett fortsatt förändringsarbete.

Barn och ungdomar är olika, därför måste skolsystemet välkomna mångfald. Varje elev ska mötas av höga förväntningar och krav. Stimulerande utmaningar ska ges åt var och en efter förutsättningar och behov. Eleverna ska respektera varandra, sitt lärande och sina lärare. Lusten att lära måste tas tillvara och uppmuntras. Det svenska skolsystemet ska vara kompensatoriskt, skolan ska bidra till att utjämna skillnader mellan elever genom att de som har störst behov ska få mest stöd

Ett framgångsrikt skolväsende kännetecknas av satsningar på lärarna och det pedagogiska ledarskapet i skolan. De mest lämpade måste söka sig till läraryrket och där få goda förutsättningar för sitt arbete.

Det har sagts många gånger tidigare, men det förtjänar att sägas igen: kunskap får människor att växa. Kunskap är också Sveriges chans i globaliseringens tidevarv. Om vi ska vara ett lika framgångsrikt land under 2000-talet som vi periodvis var under 1900-talet krävs ett utbildningsväsende i världsklass.

De förslag som vi presenterar i det här programmet syftar till att skapa en trygg och kunskapsinriktad skola, där läraryrket värderas högt och alla elever ges goda möjligheter till lärande och utveckling.

2. Uppvärdera kunskap och bildning

För Sverige och för den enskilda individen som bor här, är det viktigt att samhället värderar kunskap högt. Ett Sverige som siktar högre måste därför värna och utveckla kunskapssamhället i alla delar.

Det ska löna sig att studera. Ett land som vill uppvärdera utbildning kan inte ha en värnsskatt som fungerar som en straffskatt på utbildning.

Människor måste få flera och återkommande chanser till utbildning under hela livet. Det är naturligt att omfattningen på vuxenutbildningen varierar med konjunkturerna på arbetsmarknaden, men den enskildes rätt och möjlighet att läsa in grundläggande behörighet till högskolan måste alltid finnas, lika så chansen att skola om sig till ett annat yrke. Möjligheten till livslångt lärande bör dessutom stärkas genom ett bra studiemedelssystem, en livskraftig folkbildning, en yrkeshögskola med hög kvalitet och ett system för individuella kompetenskonton.

Skolan och kulturen måste närma sig varandra, Sverige behöver en bildningspolitik. Vi vill se ett lyft för biblioteken, bland annat bör det slås fast i skollagen att alla elever ska ha tillgång till ett bemannat skolbibliotek.

Att uppmuntra läsning och lyckas få barn och ungdomar att bli goda läsare är viktigt i sig, men bidrar också till framgång i skolan. Föräldrarnas inställning till läsning spelar roll för elevernas resultat: elever vars föräldrar har en mycket positiv attityd till läsning och som läser regelbundet med sina barn presterar bättre i skolan än andra elever. En särskild strategi för att främja läsning bör därför tas fram. Den ska särskilt rikta sig till grupper där läsandets tradition är svag.

Svenska elever har halkat efter i matematik. I den senaste Timss-mätningen ligger svenska elevers resultat under genomsnittet för EU- och OECD-länderna, och vi har allt färre högpresterande elever och allt fler lågpresterande. I alltför många klassrum blir eleverna utlämnade till sig själva och till läroboken - i stället för genomgångar med läraren ska eleverna söka sina egna kunskaper. Timss visar också att många lärares kunskaper i matematik är svaga. Det gör dem osäkra och läroboksbundna. Allt detta pekar mot att regeringens omläggning av lärarutbildningen är nödvändig. Dessutom behövs särskilda satsningar på att utveckla matematikundervisningen.

Den ensidiga satsning på kvantitet före kvalitet som skett i tidigare regeringars politik för högre utbildning undergräver vår konkurrensförmåga. Sverige ska ha höga ambitioner när det gäller andelen människor som går vidare till högre studier, men utbyggnaden av antalet platser får inte ske på kvalitetsens bekostnad. Ett kvalitetsdrivande resursfördelningssystem bör inrättas för högskolan. Högskolorna ska ges resurser efter hur väl studenterna lär sig och hur väl förberedda studenterna blir för yrkeslivet.

Forskning lyfter Sverige. Den historiska nivåhöjning av forskningsanslagen som alliansregeringen genomför bör ligga till grund för fortsatta satsningar. Sverige ska vara en forskningsnation av högsta rang. Vi vill se en förbättring av den skolnära forskningen. Även ämneslärare bör få ökade möjligheter att fördjupa sig i sitt ämne på högskolenivå. Mer kunskap behövs om förskolans pedagogik och dess funktion som förberedelse för den fortsatta skolgången. Fler lärare och förskollärare ska få chans att utveckla och fördjupa sin kunskap genom forskning. Kontakten mellan högskolan och gymnasieskolan måste förbättras. Skolan behöver fler lektorat.

3. Fler ska vilja bli lärare

Ett utbildningssystemets kvalitet kan aldrig överstiga kvaliteten på dess lärare. Det är en viktig insikt att ta med sig i arbetet med att lyfta det svenska skolväsendet. Att höja läraryrkets status är därför den enskilt viktigaste uppgiften för en skolpolitik som siktar högt.

Ett land som strävar mot högre resultat måste rekrytera de mest begåvade ungdomarna till läraryrket, ge dem en bra lärarutbildning och goda möjligheter att utvecklas under sitt yrkesverksamma liv. Det innebär att man inte ska se läraren som färdigutbildad när han eller hon lämnar lärarhögskolan, utan att det måste finnas möjlighet att förbättra kunskaperna under hela arbetslivet.

Bra arbetsvillkor, kontinuerlig fortbildning och utrymme för professionell reflektion är avgörande för att lärarna ska kunna förmedla kunskap och vårt gemensamma bildningsarv till den uppväxande generationen.

3.1. Rekrytera de bästa

Internationell forskning visar att lärarnas kvalitet är den främsta förklaringen till skillnader i kunskapsresultat mellan olika elever.

Det är illavarslande att många av våra mest begåvade ungdomar verkar välja bort läraryrket, men är det oundvikligt? Vårt svar är nej. Historiskt har läraryrket varit mycket populärt. Även om det i dag bara går drygt en sökande per plats på lärarutbildningarna har det inte alltid varit så. 1982/83 var det 17,6 sökande till varje plats på dåvarande lågstadieläraryrket, 11,6 sökande på mellanstadieläraryrket - och på varje utbildningsplats för att bli lärare i historia/samhällskunskap gick det 24,6 sökande.

Även om antalet förstahandssökande har halverats på tio år går det att vända utvecklingen. På bara fem år har engelsmännen, genom strategiska politiska beslut, lyckats göra lärarbanan till det mest attraktiva yrket bland studenterna.

Genom att använda modern marknadsföring för läraryrket och näringslivets rekryteringsmetoder till lärarutbildningen, går det att attrahera studiemotiverade och skickliga personer till våra skolor. Skolverket bör därför få i uppdrag att ta fram en strategi för att rekrytera fler ungdomar till lärarprofessionen. Det bör också övervägas att inrätta särskilda stipendier till studenter som specialiserar sig på bristområden som lärare inom naturvetenskap och matematik.

En central utmaning är att förmå fler att söka sig till läraryrket. Det behövs fler tydliga förebilder. Särskilda kurser bör därför startas, där människor får chans att gå bredvid en lärare innan de själva beslutar sig för att söka sig till lärarutbildningen. Parallellt bör en särskild informationssatsning och rekryteringskampanjer tas fram som särskilt riktar sig till personer ur underrepresenterade grupper.

Lärares löner har länge halkat efter. Lärare måste få löner som motsvarar det stora ansvar de har. Den individuella lönesättningen bör öka. Modeller för att bedöma vilket mervärde en lärare ger eleven behöver utvecklas så att det är rätt insatser kan värderas i löneförhandlingar.

3.2. Förbättra lärarutbildningen

Förmågan att attrahera rätt personer till lärarprofessionen är nära förbundet med yrkets status. Och när yrket väl har hög status är det lätt att få fler duktiga ungdomar att söka sig dit.

Det är därför inte tillräckligt med goda rekryteringsmodeller och marknadsföring. Det behövs också en selektion innan studenterna börjar på lärarutbildningen för att se om de är lämpliga. Utbildningar som fylls av lågpresterande studenter hamnar i en nedåtgående spiral. Om kvaliteten på studenterna sjunker, måste undervisningen läggas på en lägre nivå, vilket leder till att högpresterande studenter söker sig till andra utbildningar. En selektionsmekanism som lämplighetstester kan göra lärarutbildningarna mer attraktiva för lämpade, motiverade och högpresterande personer, vilket i sin tur gör läraryrket till ett yrke med högre status.

Under 2009 kommer regeringen att presentera en proposition om en ny lärarutbildning. Vi förväntar oss att lärarutbildningens krav, kvalitet och studietakt höjs kraftigt. Det ska finnas tydliga inriktningar; lågstadielärarna ska vara experter på att lära små barn läsa, skriva och räkna, gymnasielärarna ska ha djupa ämneskunskaper. Förskolläraryrket bör få en tydlig profil.

För att ytterligare höja statusen på lärarutbildningarna bör antalet platser begränsas. Få saker bidrar så tydligt till nedvärdering av yrket som att det finns överskott på arbetsmarknaden. Minskad intagning leder till att bara de mest meriterade sökandena blir antagna, vilket i sin tur förbättrar kvaliteten. För att höja kvaliteten bör också antalet orter med lärarutbildning minskas.

Många nyutexaminerade lärare anser att de är för dåligt förberedda på klassrumssituationen. Därför måste lärarutbildningens arbetsplatsförlagda utbildning ha hög kvalitet.

3.3. Utveckla klassrumsfärdighet

Framgångsrika skolsystem utmärks av stora satsningar på lärarnas klassrumsfärdigheter. Det är något förvånande att goda exempel inte sprids inom den svenska skolvärlden, så som de gör inom andra branscher.

I en rapport från McKinsey beskrivs olika sätt att ta till vara goda erfarenheter. I ett land måste alla lärare besöka och observera kollegor under åtminstone åtta lektioner per termin. I ett annat arbetar lärare i lag för att analysera och utveckla modellektioner. I ett tredje får lärare demonstrera de bäst utvecklade lektionerna för en grupp instruktörer, följt av diskussion och feedback.

Inget lands modell är perfekt, men det finns mycket att lära av framgångsrika skolsystems sätt att arbeta med klassrumsfärdigheter och ta tillvara best-practice-erfarenheter.

3.4. Ständig motivation att utvecklas

Karriär och utvecklingsmöjligheter är två viktiga beståndsdelar i ett attraktivt yrke. Tyvärr har lärarnas möjliga karriärsteg ofta inneburit en övergång från undervisning till administrativa uppgifter.

En lärarlegitimation kvalitetssäkrar läraryrket och höjer dess attraktionskraft. Det behövs också tydliga och skarpa krav på vad lärarna ska kunna. Vi anser att en lärarlegitimation ska införas.

Innan läraren får sin lärarlegitimation ska han eller hon ha genomgått ett provår. Det syftar både till att ge den nye läraren en god yrkesintroduktion och till att bedöma lämpligheten för yrket. Den som genomför sitt provår ska få stöd och hjälp av en mentor. Både lärarkandidaten och mentorn ska få särskild tid avsatt för yrkesintroduktionen.

I framtiden bör det krävas legitimation för att en lärare självständigt ska få sätta betyg samt vara mentor för provårslärare. Av en lärares legitimation ska det tydligt framgå i vilka skolformer, ämnen och årskurser han eller hon är behörig att undervisa.

Vidare ska endast legitimerade lärare få anställas utan tidsbegränsning. Vid brist på behöriga lärare ska ettåriga undantag få beviljas.

Den utredning om lärarlegitimation som gjorts innehåller förslag på ytterligare kvalifikationssteg inom läraryrket: särskilt kvalificerad lärare och gymnasielektor. Det är välkomna förslag som bör genomföras. Med tydliga karriärvägar kan läraryrket locka fler personer och lärarna uppmuntras till utveckling.

Läraryftet är en av de största och viktigaste satsningar som genomförts i svensk skola. En grundförutsättning för att eleverna ska nå målen är att lärarna är välutbildade och uppdaterade. Vi lever i ett föränderligt samhälle där utbildning är en färskvara. En lärarexamen behöver regelbundet fyllas på med ny kunskap. Läraryftet bör därför permanentas.

3.5. Ett tydligt ledarskap

I framgångsrika skolsystem använder rektorer huvuddelen av sin tid åt att utveckla pedagogiken och att hjälpa lärarna att utveckla sin pedagogiska förmåga.

Rektorerna överhoppas i dag av administrativa uppgifter och byråkratiska påbud. Det är en utveckling som måste brytas. Vår vision är att rektorn ska coacha lärarna och utöva ett aktivt pedagogiskt ledarskap.

Innan en person tar klivet och blir rektor bör det finnas en väl fungerande urvalsprocess. Lämplighetstest för rektorer bör övervägas.

Regeringen har föreslagit en förbättring av rektorsutbildningen. Denna utbildning bör bli obligatorisk för alla som ska anställas som rektor. För att kunna utöva aktivt pedagogiskt ledarskap bör rektorn även ha en adekvat lärarutbildning, eller en annan högskoleutbildning på motsvarande nivå och inhämtat pedagogisk insikt som är relevant för de åldersgrupper som finns på den berörda skolan.

Även rektorerna behöver tydliga karriärmöjligheter. En sådan är att framgångsrika rektorer får möjlighet att stödja sina kollegor. Att rektorerna ofta förväntas vara arbetsledare för ett stort antal lärare innebär naturligtvis ett problem om man vill att rektor ska bli en mer aktiv pedagogisk ledare.

Kommunerna bör endast anställa rektorer under en bestämd tidsperiod. På så sätt understryks att rektorsrollen är lika viktig som andra högre chefstjänstemän samtidigt som det blir möjligt att avsätta rektorer som inte fungerar.

4. Fler ska lyckas: tidigare utvärdering och mer stöd

Vi är övertygade om att alla elever kan nå skolans mål om kraven görs tydliga, elevernas kunskaper kontinuerligt följs upp och utvärderas, resultaten kommuniceras med hemmen och rätt stöd sätts in tidigt.

En rädsla för att ställa krav på eleverna och utvärdera deras kunskaper gynnar inte någon. Den aktuella forskningen visar tvärtom att framgångsrika skolor har höga förväntningar på sina elever - med utgångspunkt från att alla är läroaktiga, samt att skolans och undervisningens kvalitet, inte elevernas bakgrund, är avgörande för resultaten. Dessa skolor utvärderar kontinuerligt elevernas kunskaper, ger stöd och uppmuntran för bra arbete.

Det finns belägg för att kunskapsbedömningar har positiva effekter. Eleverna lär sig mer. De tycker också att det är roligare att gå i skolan; fler vill och försöker göra sitt bästa. De positiva effekterna står och faller med hur bedömningar är utformade, t ex vad eleverna får veta i förväg om vad de förväntas kunna, vilka uppgifter som används för bedömning och hur resultaten kommuniceras till elever och föräldrar.

Det är därför bra att regeringen har infört skriftliga omdömen i den individuella utvecklingsplanen.

Genom de nationella proven i årskurs 3 är det också möjligt att tidigt upptäcka och sätta in stöd till elever som halkar efter. Det är viktigt att rätt stöd ges så tidigt som möjligt.

Ett nytt betygssystem med fler steg ska införas. Det nationella betygssystemet ska tidigareläggas till årskurs sex.

4.1. Rätt till stöd och stimulans

I skollagen bör det skrivas in en särskild rätt till stöd. Om eleven inte når nivån för godkänt på ett nationellt prov, eller att det enligt föräldrar, lärare eller annan skolpersonal befaras att en elev inte kommer att nå kunskapsmålen, ska detta anmälas till rektorn. Rektorn ska sedan se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds.

För en elev som bedöms vara i behov av särskilt stöd ska ett åtgärdsprogram utarbetas. Av programmet ska det framgå vilka behov som föreligger, hur de ska tillgodoses, samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Eleven och elevens föräldrar ska ges möjlighet att delta när ett åtgärdsprogram utarbetas. I vissa fall, t ex om eleven inte är godkänd på ett nationellt prov, ska innehållet i programmet kunna överklagas.

Stödet i skolan ska sättas in så tidigt som möjligt, helst redan på lågstadiet. Den särskilda läsa-skriva-räkna-satsningen bör därför bevaras och utvecklas. Friskolor bör ges möjlighet att köpa speciell pedagogisk kompetens av kommunen om så behövs under viss tid, utan att eleven behöver skrivas över till en kommunal skola.

Elever är olika. Ett av de stora misstagen i svensk skolpolitik har varit tanken att det är rättvist att behandla alla likadant. Under årtionden har politiker försökt stöpa alla elever i samma form.

Vi liberaler har ett annat synsätt: skolan ska bidra till att utveckla kreativa och självständiga människor med goda kunskaper. Skolans huvuduppgift är att se till att varje elev lär sig vissa saker, och att varje elev får allra mesta möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar.

Även duktiga elever behöver mer stimulans i skolan. En studiebegåvad elev ska inte behöva hållas tillbaka för att vänta in övriga för jämlikhets skull. Den elev som snabbt når kunskapsmålen måste få gå vidare.

Det är därför viktigt att det i skollagen finns skrivningar om att alla elever, även de som utvecklas snabbt, har rätt att få stimulans och utmaningar i skolarbetet. Även elever som lätt når målen eller har speciella talanger har rätt att få en individanpassad undervisning och uppmuntran att nå ännu längre i sin kunskapsutveckling. Vid resursfördelningen måste skolhuvudmannen ta hänsyn till detta.

Särskilda profilklasser bör även inrättas i teoretiska ämnen på högstadiet. De skolor som så önskar ska få använda intagnings tester. För att säkerställa kvaliteten i utbildningen måste skolhuvudmannen ansöka om att få starta en profilklass.

4.2. En tydlig timplan

Under lång tid har frågan om slopad timplan i grundskolan diskuterats. Folkpartiet har varit öppet för att pröva vad ett avskaffande av timplanen skulle innebära. Under ett antal år har några hundra svenska skolor fått arbeta i ett försök utan timplan. Dessa försök har övertygat oss om att någon form av timplan behövs. De ämnen som oftast dragits ner på schemat i försöksskolorna är orienteringsämnen som historia. Att helt avskaffa timplanen skulle kunna innebära att viktiga bildningsämnen dras ner till ett minimum, eller att skolor för att spara pengar väljer att koncentrationsläsa ett ämne eller låter praktiska moment ersättas med teoretiska.

En timplan behövs också när kunskapskraven ska fastställas. Det är i praktiken omöjligt att fastställa vilka mål som ska nås i olika ämnen om man inte redan vet ungefärligen hur mycket tid ett ämne ska ha i skolan.

Självfallet ska skolor lokalt kunna fatta beslut om avsteg, exempelvis när en elev under en period behöver prioritera läsning och skrivning. De elever som behöver extra stöd och hjälp ska också ha rätt att få läsa fler lektioner i ett visst ämne efter beslut i skolan.

Svensk skola behöver en modern timplan som både ger en beräknad tid för respektive ämne och som lämnar ett rimligt stor utrymme för lokala variationer och individualiserad undervisning.

4.3. Ett modernt statligt huvudmannaskap

Under mandatperioden 2006 – 2010 fattar alliansregeringen flera beslut som syftar till att förstärka den statliga styrningen av skolan. Exempel på detta är tydligare nationella kunskapskrav i olika årskurser, fler nationella prov, distinktare betygssystem, vassare statlig inspektion. På gång är också skärpning av statliga behörighetsregler för lärare och skolledare, rektorsutbildning, lärarauktionering och en ny lärarutbildning.

Att många kommuner i hög utsträckning monterat ned den kontinuerliga fortbildningen för svensk lärarkår, har också lett till att regeringen nu tagit initiativ till ”Läraryftet”, som innebär att staten direktrikt ca en miljard kronor varje år för fortbildning av kommunalt anställd personal.

Partierna i Allians för Sverige har före valet kommit överens om att inga förändringar i skolans huvudmannaskap ska ske denna mandatperiod. Vi respekterar naturligtvis den överenskommelsen men menar att det ändå kan föras en öppen och konstruktiv debatt inför nästa mandatperiod om hur skolan ska styras framöver.

En internationell jämförelse ger ingen entydig bild av skolans huvudmannaskap. Styrning, finansiering och drift av de olika utbildningsformerna ligger hos olika instanser, var de olika besluten ligger har snarare formats av tradition eller av t.ex. geografiska, demokratiska eller arbetsmarknadsmässiga skäl.

Staten har generellt ett större ansvar för ”det pedagogiska” det vill säga utbildningens innehåll och lärarna, både finansiellt och kvalitativt.

Kommunerna tenderar ha ansvar för det materiella, byggnader, lokaler, tillgång till verksamheterna, finansiellt och kvalitativt. Förskoleverksamhet och obligatorisk utbildning är i högre grad kommunernas ansvar medan utbildning på högre sekundär, postsekundär och tertiär nivå ligger mer på statliga myndigheter.

Yrkesutbildning och vuxenutbildning är mer statens och arbetsmarknadspolitikens ansvar men det tycks pågå en utveckling mot att kommunansvaret ökar och att dessa delar av utbildningssektorn betraktas mer tillhörande utbildningsområdet.

De senaste tjugo åren har det funnits en tydlig tendens i Europa mot ökad decentralisering. Den har dock handlat om att flytta ner makt till den enskilda skolan, snarare än till lokala myndigheter. Parallellt har också olika system för tydligare ansvarstagande (accountability) utformats, det vill säga tydligare krav på att redovisa hur resurser används och vilka resultat som nås.

Vid Folkpartiets landsmöte 2001 fördes resonemang om den ekonomiska likvärdigheten och beslutet att staten bör överta finansieringen genom en s.k. nationell skolpeng togs. Innebörden i detta beslut var att kommunerna skulle behålla huvudmannaskapet men staten skulle finansiera ungefär samma del av skolväsendet som staten finansierade före 1990. Skolans infrastruktur skulle alltså vara ett kommunalt ansvar. På landsmötet 2007 beslutades att landsmötet skulle uttala att regeringen bör initiera en utredning där skolans framtida huvudmannaskap övervägs.

Skollagen är mycket tydlig: "Alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet."

Hur skolan än organiseras kommer det att finnas behov av både nationell likvärdighet och lokalt inflytande. Alla styrsystem som funnits i Sverige och i jämförbara länder har innehållit båda dessa komponenter. Sveriges 290 kommuner är mycket olika men det får inte vara ett argument för att elever i Sverige inte har rätt till en likvärdig utbildning.

Vår slutsats är att det är hög tid att genomföra en övergång till ett modernt statligt huvudmannaskap för skolan.

5. En trygg skola

Trygghet är en förutsättning för lärande. Alla elever behöver god arbetsro, men det är särskilt viktigt för de elever som har en stökig tillvaro utanför skolan och behöver skolan allra mest. Även om de flesta skolor har ett bra arbetsklimat finns det alldeles för många exempel på motsatsen.

Alliansregeringen har tagit flera initiativ för att förbättra studieron. Lärarna har fått ökade befogenheter. Det är också tillåtet att, som sista åtgärd, flytta en mobbare. Att ledande politiker nu också tydligt markerar vikten av arbetsro har en viktig signalverkan.

Föräldrarna har ett självklart ansvar för sina barns uppträdande också under skoltiden, därför bör deras rätt till information om barnets utveckling stärkas.

Alla skolor ska ha ordningsregler som tas fram tillsammans med eleverna och föräldrarna. Dessa kan till exempel handla om att man ska komma i tid till lektionerna, att mobiltelefoner ska vara avstängda under lektionerna, att fotografering eller filmning i kränkande syfte inte får förekomma och att datorer inte får användas för att kränka eller mobba en annan elev eller personal. Vapen och vapenliknande föremål, t.ex. replikor av vapen, ska naturligtvis inte vara tillåtna i skolan. I alla skolor ska det råda nolltolerans mot kränkande språkbruk.

En utgångspunkt är att brott och kriminalitet ska behandlas på samma sätt i skolan som i övriga delar av samhället. Rektor ska alltid göra en polisanmälan vid misstanke om brottslig handling i eller kring skolan. Det bör dock göras en avvägning när det gäller brott av mindre allvarlig karaktär och där den brottsmisstänkte är under 12 år. Varje överträdelse ska dock leda till någon form av åtgärd. Rektor måste ha en åtgärds katalog som möjliggör att arbetsro snabbt kan återskapas också i mycket svåra situationer. Det bör finnas tydliga regler som innebär att man kan stänga av elever i grundskolan under en kortare period.

Elever ska på olika sätt kunna utöva inflytande över skolans arbete. Skolan ska ge en fostran i demokrati som även är rent praktisk, t.ex. genom klassråd och elevråd. Det är viktigt att

eleverna ges mer inflytande och ansvar ju äldre de blir. Med elever som medverkar i utformandet av regler och normer i skolan ökar också det gemensamma ansvaret för arbetsmiljön.

5.1. Förstärkt arbete mot mobbning

Mobbning är ett av de värsta uttrycken för bristande respekt för sina klasskamrater och medmänniskor. Alla instanser i skolväsendet, från lärare och föräldrar till tjänstemän och ansvariga politiker, måste tydligt visa att mobbning och trakasserier inte accepteras.

I Skolverkets rapport Attityder till skolan uppger tre procent av eleverna att de utsatts för kränkande behandling. Även om tre procent kan låta lite, innebär det att ungefär 30 000 elever utsätts för mobbning varje år. Det är oacceptabelt många. Uppenbarligen klarar många skolor inte av att motverka mobbningen. Problemen med mobbning och andra trakasserier kan bara lösas genom ett långsiktigt arbete.

Alliansregeringen har gjort en satsning på förebyggande insatser. Barnens ställning ska stärkas i den nya skollagen. Barn- och elevskyddslagen innehåller krav på aktiva åtgärder. Det innebär att alla skolor ska ha ett aktivt, målinriktat arbete, samt att huvudmannen ska vidta åtgärder för att förhindra och förebygga trakasserier och annan kränkande behandling. Om en skola får information om att eleven känt sig kränkt så måste skolan göra en utredning och vidta åtgärder. Om så inte sker kan skolan bli skadeståndsskyldig. Även kraven på likabehandlingsplaner och skolornas arbete med dem har skärpts.

Arbete pågår ute på skolor, bland elever och skolpersonal, med att förbättra kunskapen om hur mobbning uppstår, förebyggs och förhindras. Skolverket har fått i uppdrag att granska effektiviteten i de anti-mobbningsprogram som skolor använder. I framtiden bör endast systematiskt utvärderade och bevisat fungerande metoder mot mobbning användas.

Ordet mobbning används ibland som en förmildrande omständighet. Men det som sker i mobbningsituationer skulle i andra delar av samhället ofta vara straffbara handlingar. Regeringen bör tillsätta en utredning om hur en lagstiftning om skolfrid kan skapas, liknande den som finns för kvinnofrid. Det innebär att om flera brott har utgjort led i en upprepad kränkning av eleven bör de ses som en helhet.

Skolans personal ska vara skyldig att anmäla misstankar om mobbning till rektor. Detta bör skrivas in i skollagen. Föräldrar ska dessutom alltid informeras om deras barn mobbar eller blir mobbade. Mobbaren måste få hjälp att ta sig ur detta beteende.

5.2. Jämställdhet i skolan

Skolan är en spegel av sin omvärld – det som är ett problem ”i allmänhet”, är ett problem även i skolan. Bristen på jämställdhet i samhället är en effekt av komplexa samband och orsaker. Skolans huvuduppgift är att förmedla kunskaper till eleverna, men skolan har också ett fostrande uppdrag. En viktig förutsättning är att alla elever får utvecklas utifrån egna intressen och förmågor, utan att hindras av traditionella könsroller. Skolans ansvar för att främja jämställdhet är grundat i skollagen och vidareutvecklat i läroplanerna.

Också i utbildningsresultaten syns könsskillnader. Flickor och pojkar behandlas olika och har olika förväntningar på sig. Flickor är enligt stereotypen duktiga, pojkar busiga. Pojkar har betydligt sämre resultat både i grundskolan och i gymnasieskolan. Betygsmässigt ligger pojkar efter i alla ämnen utom idrott och hälsa, ett ämne som oftare möter pojkarnas intressen och behov än flickornas. Pojkarna har ett lägre genomsnittligt meritvärde i grundskolan, de

slutför sin gymnasieutbildning i lägre utsträckning, har sämre betyg och når mer sällan grundläggande behörighet till högskolestudier. På högskolan utgör tjejerna i dag 60 procent av de studerande. Könsmönster i utbildningen bidrar också till en könsuppdelad arbetsmarknad. Inte minst mot denna bakgrund är det förvånansvärt att män fortfarande har högre lön på arbetsmarknaden.

Alliansregeringen satsar nu för att uppmärksamma och öka jämställdheten i skolan. En särskild delegation ska exempelvis kartlägga vad det finns för kunskap på området och informera om lämpliga metoder för att bryta traditionella könsroller. I jämställdhetsstrategin ingår också fortbildning av lärare och annan skolpersonal.

För att motverka att traditionella könsroller bör den fortbildning för lärare och studie- och yrkesvägledare inom förskolan, grund- och gymnasieskolan som alliansregeringen nu genomför, förlängas och byggas ut ytterligare. Till exempel behövs en satsning på genuspedagoger från förskola till gymnasium.

En grupp som kräver särskild uppmärksamhet är flickor och pojkar i familjer som präglas av så kallat hederstänkande. I hederstänkandet är kontrollen av inte minst flickors och kvinnors liv och sexualitet starkt knuten till familjens anseende. Skolan kan här spela en viktig roll. Skolans personal har förutsättningar att tidigt upptäcka problem och därför möjlighet att agera snabbt.

För att förbättra skolans förmåga att hantera problematiken kring hedersrelaterat våld och förtryck behövs fortbildning av såväl lärare som skolledare i grund- och gymnasieskolan. Skolsköterskorna har en central roll i att sprida kunskap och de bör ha en handlingsplan för hur skolan kan agera tillsammans med socialtjänst och polis. I sådana situationer är det viktigt att kunna garantera elevens rättssäkerhet. Det bör därför förtydligas i lagstiftningen att samhället ska vidta åtgärder för att pojkar och flickor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld får stöd och skydd.

Föräldrar kan i dag begära att deras barn inte ska delta i vissa obligatoriska inslag i skolan. Som skäl kan föräldrarna ange att inslaget "upplevs som utmanande mot elevens speciella inställning och hemmiljö". Möjligheten skapades för att katolska och judiska barn inte skulle behöva gå på den lutherska kristendomsundervisningen. Eftersom alla svenska skolor numera ska bedriva saklig, allsidig och icke-konfessionell undervisning, ska sådana situationer inte kunna inträffa. Folkpartiet anser därför att möjligheten till befrielse från undervisning ska strykas ur skollagen.

Sex- och samlevnadsundervisningen har en särskild betydelse ur ett jämställdhetsperspektiv. Alla elever ska oavsett kön och bakgrund få kunskaper och möjlighet att diskutera värderingar kring sex, relationer och jämställdhet. Kvaliteten i undervisningen varierar dock kraftigt och brister i lärarnas kompetens pekas ut som ett särskilt problem. För att få likvärdighet i sex- och samlevnadsundervisningen måste rektors ansvar vara tydligt.

Lärarna i grund- och gymnasieskolan ska erbjudas fortbildning, bl a i hur man kan arbeta med frågor kring könsroller, könsidentitet och sexuell läggning, frågeställningar kring sexuellt utnyttjande och exploatering, könsstämpning och hedersrelaterat våld och förtryck.

I arbetet för bättre jämställdhet bör enbart evidensbaserade metoder användas. Det finns mycket tyckande men väldigt få bevisat fungerande metoder inom jämställdhetsarbetet i skolan. Även här borde det genomföras en granskning av effektiviteten av de program och

metoder som används som ska leda till att endast utvärderade och väl fungerande metoder används i det förebyggande arbetet.

5.3. Förtydliga föräldrarnas ansvar

Föräldrarnas ansvar måste vara tydligt. Det är föräldrarna, inte skolan, som har huvudansvaret för barnens uppfostran. Elever vars föräldrar engagerar i sig skolarbetet har större chans att lyckas. Föräldrarna bör därför tydligare involveras i skolarbetet. De professionella i skolan ska besluta om undervisningen, men föräldrarnas kraft måste bättre tas tillvara. Föräldrar måste också ta ett ökat ansvar för att motarbeta ordningsproblem i skolan.

För att stärka föräldrars engagemang för barnens skolresultat bör föräldrakontrakt införas i skolan. Dessa kan bland annat innehålla en försäkran från föräldrarnas sida att ta ansvar för sina barns skolgång och en försäkran från skolans sida att informera föräldrarna om elevens skolgång. Föräldrakontrakten bör utvecklas lokalt.

6. Elevernas hälsa måste förbättras

Elevernas hälsa påverkar deras studieresultat. Skolan bör därför arbeta för att eleverna ska ha goda motions- och kostvanor. Elevhälsan måste stärkas.

6.1. Bättre elevhälsa

De flesta svenska ungdomar mår bra, men flera rapporter visar att ungdomar nu oftare är nedstämda, oroliga och har värk än tidigare. Hälsan, levnadsvanorna och de sociala relationerna försämras med ålder. Vid 11 års ålder mår barnen som regel bättre, lever sundare och upplever skolan mer positivt än då de kommit upp till högstadiet.

En undersökning från Folkhälsoinstitutet visar att de somatiska och psykiska besvären bland barn och ungdomar har ökat under de senaste tjugo åren. Det gäller både pojkar och flickor. Flickorna trivs sämre med livet än pojkarna i alla åldrar. Denna skillnad har blivit mer märkbar. Framför allt har de 13-åriga och 15-åriga flickornas trivsel i skolan minskat.

Fler ungdomar vårdas på sjukhus för depression och ångest. Under perioden 1980–2003 ökade antalet vårdtillfällen åttafaldigt för flickor i åldern 15–19 år med dessa problem. De har också blivit vanligare för pojkar i samma ålder.

Den försämrade hälsan bland eleverna är oroande. En viktig åtgärd för att komma tillrätta med problemen är att förbättra skolhälsovården/elevhälsan. Framför allt krävs ett tillskott av resurser. Folkpartiet har tidigare föreslagit en storsatsning på elevhälsan. Det står vi fast vid.

Elevhälsans roll bör också förtydligas i skollagen. Det ska klart slås fast att elevhälsan omfattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Alla elever ska ha tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. I dagens skollag anges endast skolläkare och skolsköterska. Dessutom ska det finnas tillgång till personal med kompetens att tillgodose elevernas behov av specialpedagogiska insatser. Detta ska gälla oavsett skolform.

Barnets bästa ska alltid vara utgångspunkten. Samarbete mellan skola och socialtjänst måste därför förbättras. Sekretessregler får inte innebära att skolan inte får del av de insatser som socialtjänsten vidtar för en elev om detta är relevant för skolans arbete för eleven. Det är viktigt att inomkommunala hinder, t ex i form av sekretess, inte tillåts stå i vägen för att samordna insatser för barn och ungdomar som far illa. Socialtjänstlagens

anmälningsskyldighet för personal inom barnomsorg, förskola och skola bör tydliggöras i dessa yrkens utbildningar. Även samarbetet med Barn- och ungdomspsykiatri fungerar på många håll i landet alldeles för dåligt. Vi måste få till ett ökat samarbete där eleven står i centrum.

Om man frågar barn och ungdomar som mår dåligt svarar många att de inte behöver hjälp av skolpsykolog eller skolläkare, utan egentligen bara vill ha någon vuxen att prata med om sina problem. Kommunernas befintliga personal, t ex socialarbetare, bör ta ett större ansvar för dessa elever genom att vara mer aktiva i skolan. Detta innebär inte nödvändigtvis att skolorna ska anställa socialarbetare eller fler elevassistenter, de socialarbetare som kommunerna redan har anställda kan också förlägga mer av sin arbetstid i skolan. Skolorna måste öppna upp sig, välkomna samarbete med andra samhällssektorer och bli bättre på att ta tillvara frivilliginsatser. På så sätt kan också lärarna avlastas så att de får mer tid över till kunskapsuppdraget.

6.2. Mer idrott i skolan och bättre skolmat

Felaktig kost och bristande motion är ett allvarligt hot mot barnens hälsa. Fysisk aktivitet minskar risken för övervikt, fetma och därmed relaterade sjukdomar.

Fysiska hälsoproblem är i genomsnitt 60 procent vanligare bland socialt mindre gynnade barn än bland mer gynnade barn, visar en undersökning från Folkhälsoinstitutet. Hälsan är en klassfråga.

Föräldrarna har huvudansvaret för barnens hälsa - ett ansvar som skolan varken kan eller bör ta över. Skolan kan dock sträcka ut en hjälpande hand.

Vi vill därför att grundskoleeleverna ska få mer idrott i skolan. Alla elever ska ha rätt till undervisning i ämnet idrott och hälsa under hela sin skolgång. Det ska därför inte vara möjligt att "blockläsa" all idrott under ett par idrottsdagar eller en skidresa. Möjligheterna i skollagen till undantag från undervisning i t ex idrott ska också tas bort.

Skolverkets utvärdering av ämnet idrott och hälsa visar att undervisningen är anpassad till pojkars intressen. De aktiviteter som traditionellt är populära bland pojkarna, företrädesvis bollspel, är de aktiviteter som är vanligast på idrottslektionerna. Idrott är också ett ämne där pojkar har högre betyg och där fler pojkar än flickor får betyg. Liksom all annan undervisning ska idrotten vara jämställd. Det är inte acceptabelt att flickorna får stå tillbaka för att idrottslärarna prioriterar motionsformer som företrädesvis pojkar uppskattar.

Vi vet att vanor som sätts i tidig ålder behålls genom livet. Inaktiva tonåringar blir i stor utsträckning inaktiva vuxna. Genom att införa mer idrott, under ledning av idrottslärare som ser alla barns behov av fysisk aktivitet och hälsa, får vi friskare barn och därmed på sikt friskare vuxna.

I ett internationellt perspektiv är svensk skolmat unik. Bara här och i Finland serveras kostnadsfri lunch till eleverna. Skolmaten nämns i en enda mening i skollagen. Där anges det att alla elever i grundskolan ska erbjudas kostnadsfri skollunch. Däremot sägs ingenting om innehåll, näring eller kvalitet. Det är inte möjligt att skriva in att maten ska vara god, däremot bör kraven på näringsinnehållet i skolmaten skärpas.

7. Lärande lek i förskolan

Svensk förskola är unik. Genom en blandning av pedagogik och lek utvecklas barnen till starkare individer samtidigt som grunden läggs för framtida skolframgång. På många förskolor runt om i landet bedrivs ett mycket bra pedagogiskt arbete - ett arbete som gjort den svenska förskolan internationellt erkänd och omnämnd.

Barn är, precis som vuxna, olika. Därför måste det finnas alternativ inom barnomsorgen. Föräldrar ska kunna välja mellan kommunala och fristående förskolor med varierad pedagogisk inriktning. Barn tar olika lång tid på sig att knyta an till sina föräldrar och därför är det angeläget att det finns alternativ till förskola - främst före tre års ålder. Med barnomsorgspengen ökar föräldrarnas möjlighet att välja den barnomsorg som passar just deras barn, en del föräldrar efterfrågar dagbarnvårdare i stället för förskola, särskilt när barnet är litet. Det är viktigt att kommunerna tillgodoser denna efterfrågan och att det vid behov finns tillgång till deltidförskolor.

Trots allt som gjorts är vi övertygade om att det finns en stor outnyttjad potential i förskolan. Barn som går i förskola får ofta en bättre läsutveckling i skolan. Ett lekfullt lärande, med hjälp av utbildade och kompetenta förskollärare, hjälper barnen att utveckla såväl matematiskt tänkande som talspråk och intresse för skriftspråk. Ett aktivt språkarbete i förskolan ger också goda möjligheter att tidigt upptäcka barn som behöver extra stöd och på så sätt förebygga läs- och skrivsvårigheter. Särskilt viktigt är detta för barn som inte har svenska som modersmål. Folkpartiet vill därför se en utbyggnad av förskolor som särskilt fokuserar på barnens kunskaper i svenska i bostadsområden med hög andel invandrare.

Under de senaste femton åren har förskolan utvecklats kraftigt. 1998 beslutades om en läroplan för förskolan. 2003 infördes allmän förskola för fyra- och femåringar. Det innebär att barnen får tillgång till 525 timmar avgiftsfri pedagogisk verksamhet per år. Detta gäller från och med sommaren 2009 även treåringar. För att ge alla barn en bra start bör ytterligare steg i denna riktning övervägas, exempelvis genom att barnen får rätt till fler timmar i allmän förskolan. I takt med att ekonomin så medger bör övervägas att utöka det antal timmar som barn till föräldralediga och arbetslösa har rätt till förskola från 15 till 25 timmar i veckan.

Svensk utbildningsväsende ska vara kompensatoriskt i så motto att de som har störst behov också ska få mest stöd. Stöd bör ges så tidigt som möjligt, därför har förskolan en särskild viktig roll för att ge alla barn chans att lyckas.

Inspektionen ska granska förskolans kvalitet. Granskning ska ske av hur utvecklat den enskilda förskolan arbetar med läroplanens mål, dvs att man bedriver en verksamhet som stimulerar och utvecklar barnens lärande. Även personaltäthet, barngruppernas storlek och lokalernas ändamålsenlighet är viktiga faktorer i inspektionens kvalitetsgranskning.

Barnomsorgsgarantin ger föräldrar rätt till plats i förskolan inom rimlig tid, högst 3 till 4 månader. Tyvärr struntar en del kommuner i garantin, eftersom det inte finns några sanktionsmöjligheter. Vi anser att kommuner som inte klarar garantin ska ersätta drabbade föräldrar.

7.1. Satsa på förskollärarnas kunskaper

Alliansregeringen har tagit flera initiativ för att stärka det pedagogiska inslagen i förskolan. Förskolläraryftet, förskollärarytelsen och utveckling av förskolans läroplan är exempel på detta.

Personalens utbildningsnivå är det som mest avgör förskolans kvalitet. Vi menar att målet bör vara att två tredjedelar av personalen i förskolan ska vara utbildade förskollärare. Vi vill dessutom införa en förskollärlärligitation. Förskollärare ska ges ökad chans att utvecklas genom fortbildning och ökat ansvarstagande, därför behövs fler karriärvägar för förskollärare. Efter fördjupande studier bör man till exempel kunna bli ansvarig för den pedagogiska utvecklingen på förskolan eller bli särskilt kvalificerad förskollärare med inriktning på att utveckla små barns förmågor inom språk, matematik och naturvetenskap.

Det är varken möjligt eller önskvärt att all personal i förskolan är högskoleutbildad. Det kommer därför alltid finnas behov av duktiga barnskötare. Deras kompetens bör tas tillvara och även barnskötare måste få bättre möjligheter till fortbildning.

Personalens förhållningssätt är den enskilt viktigaste faktorn i jämställdhetsarbetet. När personalen visar att ett barn är viktigt och att det han eller hon säger är viktigt, agerar barnet utifrån det. Många undersökningar visar att lärare inte bemöter och bedömer pojkar och flickor på samma sätt. Vi vill därför se en satsning på särskilda genuspedagoger. Denna satsning bör ha sin tyngdpunkt i förskolan och de tidiga årskurserna i grundskolan.

För att utveckla kultur och kreativitet bör fler förskollärare få chans att fortbilda sig och fördjupa sin högskoleutbildning med inriktning på kultur i förskolan. Konstnärliga ledare på förskolan kan ta tillvara och utveckla det kompetenta och utforskande barnet med estetiska lärprocesser, konstnärliga material och uttryckssätt utifrån pedagogisk dokumentation.

Ledarskapet är viktigt i förskolan. På den enskilda avdelningen är det den högskoleutbildade förskolläraren som har det pedagogiska ansvaret. Förskolechefen ska ha utbildning i förskolepedagogik, huvudmannen ska tillse att förskolechefen får rektorsutbildning.

Forskningen om förskolan och barns tidiga lärande bör utvecklas, det behövs mer kunskap om förskolans kunskapsinnehåll och fler förskollärare med hög vetenskaplig kompetens.

Förskoleklassen är idag en särskild skolform. Vi menar att denna bör överföras till skolan och att grundskolan därmed ska bli tioårig. Den gradvisa övergången som sker i förskoleklassen mellan förskolan och grundskolans tidiga år kan väl inrymmas i ett inledande grundskolår.

8. Höga förväntningar och höjda ambitioner för nyanlända

Elever som invandrat till Sverige under grundskoltiden har särskilt svårt att möta kunskapskraven. Bland elever som kommit till Sverige efter att grundskolan startade var det endast 56 procent som klarade behörighetskraven till gymnasiet.

Den senaste PISA-undersökningen av 15-åringa elevers kunskaper i matematik visar att Sverige tillsammans med Belgien har de största skillnaderna mellan inrikes och utrikes födda elever.

Vi menar att det är viktigt att ha höga förväntningar på alla elever. Vi vill därför se höjda ambitioner när det gäller hur skolan tar emot elever med utländsk bakgrund. Målet måste vara att Sverige ska bli bäst på att ge utrikes födda elever en bra utbildning, inte som nu ligga i botten. Därför behövs flera förändringar.

Varje barn som kommer till Sverige bör få en gedigen validering av sina kunskaper så att barnet kan bli placerad i den årskurs där det kan få ut som mest av undervisningen. Denna validering bör kvalitetssäkras på nationell nivå, förslagsvis genom att det ingår i

skolinspektionens ansvarsområde. Valideringen ska ske skyndsamt så att skolstarten för eleven inte försenas.

Särskilda resurser ska sättas in för de barn som har kunskaper som ligger långt under den årskurs de rent åldersmässigt tillhör så att de kan komma ikapp så snart som möjligt. Valideringen måste även innebära att de barn vars kunskaper ligger över den svenska nivån får placeras i den årskurs som passar dem kunskapsmässigt.

Förberedelseklasser måste bli en högkvalitativ obligatorisk del av kommunernas introduktion av nyanlända barn i skolåldern. Möjligheterna i skolan får inte bero på i vilken kommun ett nyanlönt barn hamnar, utan likvärdighet måste råda över landet. Det behövs en tydligare statlig styrning av hur förberedelseklasser genomförs. Fokus ska vara på inläring av svenska språket. Alla elever som gått i förberedelseklass ska genomföra ett prov i svenska för att säkerställa att eleven har tillräckliga kunskaper för att gå vidare till en vanlig klass. Provet ska vara utformat med hänsyn till elevens ålder.

En viktig framgångsfaktor är föräldrarnas engagemang. Därför ska föräldrar till nyanlända elever ges en obligatorisk kurs i hur det svenska förskole- och skolsystemet fungerar. Detta kan ske inom ramen för den allmänna introduktionen och/eller sfi. Forskning visar också att invandrarelever där svenska talas i hemmet har lättare att nå bra skolresultat. Därför är ett kvalitetslyft för sfi också en viktig satsning för de nyanlända barnens skolframgång.

Alla flyktingbarn i skolåldern som har behov av det ska ha rätt till och nära tillgång till individuell psykologisk utredning och vid behov terapi. Bedömningen kan ske i samband med inträdet i förberedelseklassen.

Flyktingfamiljer med barn i skolåldern ska alltid erbjudas stöd för att bearbeta trauman från krig och konflikt. Ytterligare insatser av kommuner och landsting ska göras med hjälp av statliga stimulanspengar för att fördjupa samarbetet mellan barn- och ungdomspsykiatri, socialtjänsten och skolan för nyanlända barn med traumatiska erfarenheter.

Internationell forskning visar tydligt på vikten av att lära sig det nya landets språk. Nyanlända barn i skolåldern ska under förberedelseklassen kunna få ämnesundervisning på sitt modersmål till dess att de är redo att börja i en vanlig skolklass. I den ordinarie grundskolans undervisning ska ämnesundervisning däremot ske på svenska. Endast i undantagsfall ska ämnesundervisning kunna ske på modersmål. En förutsättning för det är dock att läraren är behörig i både modersmålet och i det aktuella ämnet. Studiehandledning och läxhjälp kan däremot med fördel ges på modersmålet.

8.1. Skolan som murbräcka mot segregation

Klassresan börjar i klassrummet. Det är genom en bra skola som man ger varje elev möjlighet att utveckla sina kvaliteter och förmågor oavsett social bakgrund.

En avgörande faktor för elevers resultat är vilken socioekonomisk miljö eleven kommer från. Föräldrarnas utbildningsnivå slår tydligt igenom i elevens resultat. De senaste åren har elever vars föräldrar har minst gymnasieutbildning förbättrat sitt resultat, men för elever med lågutbildade föräldrar har ingen förbättring skett. Även andra socioekonomiska faktorer som om föräldern har arbete eller inte, lämnar tydliga spår.

Skolverket har visat att skolsegregationen avseende socioekonomisk bakgrund ökade med 10 procent mellan 1998 och 2004. Vi har alltså idag ett skolsystem, uppbyggt och under många

är förvaltad av socialdemokratin, som cementerar klasskillnader och som inte bryter det sociala arvet.

Skolan har en nyckelroll för att bryta segregationen och negativt socialt arv. Men skolan kan inte lösa alla problem som segregation och utanförskap skapar. Jobbpolitiken, bostadspolitiken och skolpolitiken måste dra åt samma håll.

Det finns exempel på skolor som lyckas mycket bra i socioekonomiskt svåra bostadsområden. Ett särskilt forskningsområde har uppstått kring vad som konstituerar framgångsrika skolor. Starkt ledarskap, höga förväntningar, tydliga normer och skickliga lärare är några av de viktiga faktorer som brukar framhållas.

Att lyfta skolan i utanförskapsområden blir en av de kommande årens viktigaste skolpolitiska uppgifter. Det är därför viktigt att goda förebilder och framgångsrika skolor uppmärksammas mer och att de goda exemplen sprids.

Staten ska avsätta särskilda resurser till skolor (fristående och kommunala) som påvisar stora positiva förändringar på elevernas studieresultat i socioekonomiskt eftersatta områden eller som förbinder sig att initiera program för förändring som bygger på de faktorer som enligt forskning gör skolor framgångsrika i socioekonomiskt svaga miljöer. Så kan nya magnetskolor utvecklas i socialt utsatta områden.

Skolan bör vara skyldig att erbjuda extra undervisning i svenska till elever som i skolans nationella prov visar på dåliga kunskaper i svenska språket. Denna undervisning ska vara obligatorisk. Elever med annat modersmål än svenska bör också få en tydligare markerad rättighet till studiehandledning på modersmål.

Vi vill se mer stöd för läxläsning. Kommuner ska erbjuda elever läxhjälp där så behövs, sådant stöd kan med fördel ske i samarbete med lokala föreningar, andra frivilligorganisationer, samt med högskolor och universitet. Kommuner bör vidare arbeta med organisationer för att sätta upp mentorskapsprogram för elever med behov.

8.2. Skola för gömda barn

Sverige har ett ansvar att behandla alla barn som lever här lika. Trots det har vi under lång tid fått skarp kritik från bland annat FN för att vi förvägrar de flyktingbarn som lever gömda runt om i landet rätten till skolgång. Alla flyktingbarn, även de papperslösa, som lever gömda i Sverige ska ha rätt att gå i skolan.

9. Lika villkor

Sedan början av nittiotalet har antalet friskolor ökat kraftigt i Sverige. I huvudsak har det varit en bra utveckling. Friskolorna är ett viktigt komplement och en välkommen konkurrent till den kommunala skolan.

Vi vill ha likvärdiga villkor mellan kommunala och fristående skolor. Det innebär att kommunen inte ska kunna missgynna friskolor när de fördelar resurser. I stället ska beräkningssätt och de underlag som används redovisas på ett transparent sätt. Friskolan ska kunna överklaga kommunens beslut om ersättning. Samtidigt innebär likvärdiga villkor att friskolorna ska följa läroplaner och kursplaner. Alla skolor ska sätta betyg och genomföra nationella prov.

Valfriheten ska även gälla elever i behov av särskilt stöd. Både kommunala och fristående skolor kan i dag neka en elev plats med hänvisning till att det uppstår påtagliga ekonomiska eller organisatoriska kostnader. Det innebär att kommunen kan hänvisa eleven till en viss skolenhet och att friskolan kan neka eleven plats om friskolan inte har fått ersättning från kommunen. Det är dock viktigt att slå fast att friskolorna, med gällande regler, inte kan neka en elev plats om kommunen är beredd att betala för det särskilda stöd som krävs. För att stärka dessa elevers rättsäkerhet vill vi att man ska kunna överklaga beslut om placering på grundval av ”påtagliga ekonomiska eller organisatoriska kostnader”. Detta innebär förvisso inte en generell rätt till plats i vilken kommunal eller fristående skola som helst, men behoven ska alltid utredas så att godtyckliga bedömningar om påtagliga kostnader kan undvikas.

De flesta fristående skolor håller hög kvalitet, men det finns exempel på motsatsen. Vi anser att vinstutdelning är acceptabel om friskolorna håller hög kvalitet på sin utbildning. Om skolan däremot inte håller tillräckligt god kvalitet bör vinstutdelning anses som en försvårande omständighet vid inspektionen av skolan.

Det är en orubblig utgångspunkt för svensk skola att undervisningen ska vara allsidig och saklig. I detta ligger att undervisningen inte får vara indoktrinerande eller på annat sätt ensidigt påverka eleverna till förmån för en viss religion, annan trosuppfattning eller livsåskådning. Sverige har dock, enligt första tilläggsprotokollet till Europakonventionen, åtagit sig att respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn en utbildning som överensstämmer med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse. Det övergripande kravet på allsidighet och saklighet i undervisningen gäller dock även för de skolor som väljer att ha en konfessionell inriktning.

Regelverket måste vara tydligt, därför ska krav ställas i skollagen att även skolhuvudmännen för fristående skolor ska dela värderingar om demokrati och de mänskliga rättigheterna. Ingen skola får ta emot bidrag från organisationer eller stater som motarbetar demokrati och alla människors lika värde. Skolinspektionens bör ha kraftfulla sanktionsmöjligheter mot de skolhuvudmän som bryter mot bestämmelserna.

10. Utveckla fritidshemmets potential

Kvaliteten i fritidshemmen är mycket skiftande. Det finns fritidshem med mycket hög kvalitet, ibland inriktar de sig på att stödja skolarbetet, andra har inriktning mot fysisk aktivitet, estetik eller utomhusaktiviteter. Men det finns också exempel på fritidshem med dålig kvalitet, Skolverket har till exempel karaktäriserat fritidshemmets verksamhet med ord som torftig och ensidig. Det är ett allvarligt problem att så många fritidshem har alldeles för låg lärartäthet. Skolinspektionen bör lägga ökad vikt vid att granska kvaliteten i fritidshemmen.

Ett skäl till att kvaliteten varierar i fritidshemmen är att målen för verksamheten är otydliga. Vi vill därför se en översyn av målen. En utgångspunkt i en sådan översyn bör vara att fritidshemmen i ökad utsträckning ska stödja skolarbetet, till exempel med läxhjälp. En sådan inriktning bör också stödjas av att utbildningen av lärare i fritidshemmen blir en inriktning inom grundläroutbildningen.

11. Rätt till särskola

Särskolan erbjuder elever med utvecklingsstörning en undervisning som är anpassad efter deras förutsättningar. Eftersom särskolan som skolform under den socialdemokratiska regeringen varit hotad, vill Folkpartiet kraftfullt markera att vi vill att särskolan finns kvar.

Antalet föräldrar som väljer särskolan åt sina barn med utvecklingsstörning har ökat på senare tid. Det beror på flera orsaker, inte minst att den psykologiska tröskeln att välja särskola har sänkts när den betraktas som en del av skolväsendet och inte längre som en vårdinrättning. Men det finns också indikationer på att kommuner av ekonomiska eller praktiska skäl flyttar elever till särskolan trots att de inte har en utvecklingsstörning. Det är viktigt att valet av skolform alltid görs utifrån barnets bästa och att föräldrarna har stort inflytande vid placeringen.

När det nya betygssystemet införs i grundskolan ska också grundsärskolan och gymnasiesärskolan få ett motsvarande betygssystem. Stegen för underkänt och streck ska dock inte utdelas i särskolan.

12. En modern gymnasieskola

Ungdomar är olika – de har olika mål, ambitioner och förhoppningar. Vissa vill läsa vidare på högskolan efter gymnasiet, andra vill gå direkt ut i arbetslivet. Några vill lära sig yrkeskunskaper på en arbetsplats, för andra passar det bättre att läsa yrkesämnen i ett klassrum. Utgångspunkten för en modern gymnasiepolitik är att det ska finnas en chans till en gedigen utbildning, oavsett vilken väg eleverna väljer.

Skolk är ett riskbeteende, reglerna för olovlig frånvaro bör därför skärpas. Gymnasieskolan är en frivillig skolform, men när en elev väl har accepterat en plats är han eller hon skyldig att närvara på lektionerna. Vi vill därför förtydliga att eleven har en närvaroplikt i gymnasiet. Det bör också bli lättare att dra in studiehjälpen för en elev med stor frånvaro.

12.1. Tydliga inriktningar

Gymnasieskolan ska innehålla tydliga inriktningar. Yrkesprogrammen ska förbereda eleverna för ett framgångsrikt yrkesliv, eller eftergymnasiala studier på t ex Yrkehögskolan. Tiden för yrkeskunskaper måste därför öka.

Alla elever ska inte behöva läsa in grundläggande högskolebehörighet. På vissa yrkesprogram går dock en betydande del av eleverna vidare till högskoleutbildningar efter avslutade gymnasiestudier. Det är därför viktigt att dessa elever ges möjlighet att läsa in högskolebehörigheten, antingen inom det individuella valet, som utökat program på gymnasiet eller på komvux.

Yrkes eleverna ska kunna välja om de vill läsa sina karaktärsämnen skolförlagt eller arbetsplatsförlagt. Gymnasieskolan ska därför innehålla lärlingsutbildningar.

De studieförberedande programmen ska förbereda eleverna för fortsatta studier. Det ska alltid löna sig för en elev att läsa fördjupningskurser i arbetskrävande teoretiska ämnen.

Sedan den förra gymnasiereformen har det uppstått över 8000 lokala kurser, samt mängder av olika lokala inriktningar och specialutformade program. Profiler och anpassning till lokala förhållanden är bra, men det får inte gå ut över utbildningens kvalitet. Vi vill därför att alla

lokala kurser och lokala inriktningar ska godkännas av Skolverket. Specialutformade program bör helt avskaffas.

Alla gymnasieprogram ska avslutas med en examen. Vi vill att den tidigare studentexamen ska återupprättas.

Det behövs moderna och flexibla lösningar för att fler elever ska lämna gymnasieskolan med tillräckliga kunskaper för att klara vuxenlivet. Dagens individuella program måste ses över. Om en elev inte är behörig till gymnasieskolans nationella program ska kommunen erbjuda eleven att gå ett preparandår. Preparandåret ska organisatoriskt tillhöra grundskolan, men kommuner och skolhuvudmän som så önskar ska ha möjlighet att fysiskt förlägga det till en gymnasieskola.

Elever som inte bedöms nå gymnasiebehörighet inom ett år ska erbjudas flexibla lösningar inom ett förbättrat individuellt anpassat program. Det kan handla om språkinträdning för nyanlända invandrarelever, så att de snabbt kan gå över till ett nationellt program. Mycket skoltrötta elever och elever med olika sociala problem ska erbjudas ett individuellt alternativ med stora inslag av arbetsförlagt lärande.

En avgörande skillnad mot dagens individuella program är att dessa alternativs huvudsyfte inte ska vara övergång till ett nationellt program, utan snarare ett framgångsrikt liv som samhällsmedborgare.

13. Lärande hela livet

Vuxenutbildning är en möjlighet för individen att, av egen kraft, stärka sin ställning i samhället och arbetslivet. Här får alla en chans att komplettera sina kunskaper, oavsett om de siktar mot ett fördjupat yrkeskunnande, vidare studier inom högskolan eller bara vill förbättra sin position på arbetsmarknaden.

13.1. Komvux

Volymen på vuxenutbildningen måste anpassas efter konjunktur och arbetsmarknadsläge. Det är därför bra att regeringen nu bygger ut vuxenutbildningen efter nästan tio år av minskade resurser. Satsningen på platser inom yrkesvux är särskilt positiv, eftersom dessa kurser är dyrare än andra och kommunerna i många fall har prioriterat bort dem.

Alla har i dag rätt att läsa in grundskolebehörighet inom vuxenutbildningen. I framtiden bör det även finnas en motsvarande rätt till gymnasial vuxenutbildning. Hur denna rätt utformas bör utredas. Ett minikrav är dock att elever som har gått ett yrkesprogram ska ha rätt att läsa in grundläggande högskolebehörighet.

Vuxenutbildningen ska vara en andra chans till kunskap. Tyvärr använder många denna möjlighet på ett sätt som aldrig var det primära syftet. Ungefär fyrtio procent av personerna som är inskrivna i gymnasialvuxenutbildning har redan klarat en treårig gymnasieutbildning. Många av dessa personer är ungdomar som kommer direkt från gymnasieskolan för att konkurrenskomplettera redan godkända betyg.

Detta är ett slöseri med resurser. Vuxenutbildningens platser och pengar ska inte gå till personer som redan har klarat en gymnasieutbildning. Möjligheterna till konkurrenskomplettering bör kraftigt inskränkas.

13.2. Ett lyft för sfi

Svenskundervisning för invandrare (sfi) har under lång tid varit en utbildningsform med stora brister och dåliga resultat. Den statistik som finns tillgänglig är i många fall bristfällig, något som självfallet försvårar bedömningar och analyser.

En grundläggande förutsättning för en välfungerande sfi är att utbildningen anpassas efter de studerandes förutsättningar. En person med en akademisk examen bör inte läsa tillsammans med en person som bara har genomgått ett par år av grundskoleutbildning. Trots att denna diskussion förts under många år visar statskontorets utvärderingar att det fortfarande förhåller sig på det sättet.

Liksom i alla andra utbildningsformer bör det finnas tydliga mål för sfi. Målen ska vara distinkt utformade så att de på ett tydligt sätt anger vilka krav som ställs vad gäller kunskaper som eleverna ska ha med sig vid avslutad kurs och bidrar till en likvärdig bedömning.

Målen ska utvärderas med nationella slutprov på samtliga studievägar. Proven som ska utgöra grund för kursexamen och ökar också likvärdigheten över landet.

För många nyanlända invandrare fördröjs inträdet på arbetsmarknaden på grund av att deras studier i svenska tar för lång tid, avbryts i förtid alternativt påbörjas och avbryts under flera år. En tidsbegränsning bör därför införas inom sfi.

Lärarnas kompetens och utbildning är en mycket viktig faktor för elevens resultat. Det gäller att läraren har såväl lärarutbildning som utbildning i det ämne han eller hon undervisar i. Men av sfi-lärarna är det endast 11 procent som har ämneskompetens motsvarande 40 poäng i svenska som andraspråk, vilket inte ska underskattas som bidrag till ett svagt resultat. En del av lärarlyftspengarna måste därför avsättas för sfi-lärarna.

Vi vill införa en prestationsbaserad bonus inom sfi. Bonusen kommer att ges till elever som klarar sina studier med godkänt betyg inom en viss tid. Detta ger en tydlig signal att språket är viktigt och ökar incitamenten för eleverna att nå de högre nivåerna.

13.3. Yrkeshögskolan

Sverige har länge saknat en sammanhållen struktur för eftergymnasiala yrkesutbildningar. När nu Yrkeshögskolan inrättas innebär det ett lyft för denna viktiga utbildningsform. Yrkeshögskolan ger människor chans att få en gedigen yrkesinriktad utbildning och en chans att byta karriär.

Yrkeshögskolan ska utvecklas mycket nära arbetsmarknaden. Det är viktigt att den nödvändiga utbyggnad av antalet platser under lågkonjunkturer inte sker på bekostnad av kvalitet i utbildningen och förankring med arbetsmarknaden. För att underlätta Yrkeshögskolans arbetslivsanknytning bör handledarpeng och handledarutbildning ges till företag som tar emot elever på arbetsplatsförlagd utbildning.

14. Ta vara på mentormodellens fördelar

Ett antal mentorprogram för barn och ungdomar genomförs varje år i Sverige. Och mycket talar för att mentorskap är en effektiv metod för förebyggande socialt arbete om det följer vetenskapliga riktlinjer. I Sverige har få vetenskapliga utvärderingar gjorts, men amerikansk evidensbaserad forskning visar att mentorskap ger många positiva effekter som även har

bärighet på skolarbetet - som mindre skololk, färre slagsmål, bättre skolresultat och mindre benägenhet att använda droger och alkohol.

Israel har sedan 1970-talet ett landsomfattande statligt program där högskolestudenter är mentorer åt skolbarn i åldrarna 8-12 år. Programmet stödjer barn med behov av hjälp med sina studier och bidrar även till integrationen och till att stötta barn i utsatta situationer. Inom verksamheten finns regionala samordnare, lokala inspirationscentra samt ett antal interaktiva science centers. Programmet har inspirerat till ett liknande projekt vid Malmö högskola vilket i sin tur inspirerat till mentorprogram i ett flertal EU-länder. Förra året startade Norges regering en mentorsatsning för låg- och mellanstadiebarn i samarbete med Malmö högskola vid 8 norska högskolor och universitet.

Ett antal exempel finns också på olika projekt kring mentorföretag och entreprenörsmentorer för att stimulera entreprenörskapet i skolan genom ett utvecklat samarbete mellan skola och näringsliv. Mentormodellen har de senaste åren även börjat användas av arbetsförmedlingar för att ge arbetslösa ungdomar en mentor med erfarenhet av arbetsliv, rekrytering och kunskap om arbetsmarknaden.

Vi vill att mentorer i ökad utsträckning ses som en tillgång inom den svenska skolan och förordar därför att en utvärdering av etablerade mentorprogram görs, att kunskap om framgångsrika mentorprogram sprids samt att det görs en statlig satsning för att stimulera mentorprogram för studiehjälp.

15. Mer entreprenörskap i skolan

Sverige står inför en skarp global konkurrens om jobb och investeringar. Det är en tydlig trend att nya jobb skapas i små och medelstora företag och inom den växande tjänstesektorn. Därför behöver Sverige ett bättre företagsklimat, fler företagare och större utrymme för entreprenörer.

Entreprenörskap handlar inte bara om att starta företag. Att vara entreprenör handlar om att tänka nytt, se möjligheter och lösa problem. De egenskaper som krävs för att bli en framgångsrik entreprenör är samtidigt egenskaper som alla människor har nytta av oavsett om man är sin egen eller är anställd. Nyfikenhet, kreativitet och förmågan att lösa problem är därför viktiga egenskaper att stimulera och utveckla genom hela skolsystemet. Skolans är avgörande för att Sverige ska bli mer entreprenöriellt.

Även om skolans attityd, kunskap och arbetssätt kring entreprenörskap ändrats positivt de senaste åren så finns mycket kvar att önska. Man kan till exempel konstatera att läromedlen som används i skolan har allvarliga brister när det gäller att beskriva entreprenörskapets betydelse för den ekonomiska utvecklingen. Lärare behöver mer kunskap om hur de kan stödja eleverna i ett entreprenöriellt förhållningssätt. Samarbetet mellan skola och näringsliv behöver bli bättre. Ofta bygger de framgångsrika exempel på entreprenörskap i skolan som finns runt om i Sverige på enskilda lärares och skolledares engagemang. Det är viktigt att skolväsendet blir bättre på att ta tillvara dessa goda exempel och sprida dem till fler. Skolverket bör få ett uppdrag på detta område.

En effekt av att många genomgripande reformer nu genomförs av skolväsendet är att styrdokument såsom kursplaner, läroplaner och kunskapskrav arbetas om. Det är viktigt att man i samband med detta arbetar in vikten av entreprenörskap i styrdokumentet för hela skolsystemet. Organisationer som på ett framgångsrikt och beprövat sätt arbetar med entreprenörskap i skolan bör stödjas, även för projekt på mellan- och högstadiet.

I samband med den stora omläggningen av gymnasieskolan som sker 2010-2011 måste entreprenörskap tydligt finnas med. Alla gymnasister bör ges möjlighet att prova på företagande. Det nya gymnasieprogrammet med inriktning mot ekonomi bör få en tydlig entreprenöriell inriktning, men också i övriga högskoleförberedande program ska entreprenörskap naturligt finnas med. Gymnasiets yrkesinriktade program bör ha tydliga inslag av företagande. Möjligheten att starta eget under gymnasiets lärlingsutbildning bör utredas.

Reservationer mot punktprogrammet

Anna Svalander, Agneta Berliner:

1. Punkt 17. Vi reserverar oss till förmån för att förslaget om utökade timmar i allmän förskola endast ska gälla barn äldre än tre år.

Helene Odenjung:

1. Punkt 19. Jag reserverar mig mot meningen att ämnesundervisningen endast i undantagsfall bör ske på modersmål.

Lisa Flinth:

1. Punkt 9. Jag reserverar mig till förmån för en skrivning om att betyg ska ges från åk 4. Observera att jag ställer mig bakom punkten med de betygslänkande omdömena i åk 3.

2. Punkt 16. Jag reserverar mig mot förslaget om fler idrottslektioner i skolan.

Roger Haddad:

1. Punkt 9. Jag reserverar mig till förmån för att folkpartiet ska skriva in i programmet att vi ska införa betyg redan från åk 3 för att tidigt bygga upp ett utvärderings- och kvalitetsuppföljningssystem tidigt i skolan. Detta skulle också kunna vara det första viktiga utvärderingspunkten för att dels mäta insatser för de tidiga åldrarna i lågstadiet, dels utgöra ett komplement till den läsa-skriva-satsning som regeringen infört.

2. Punkt 19. Jag reserverar mig emot skrivelsen att man inte ska kunna undervisa exempelvis matematik på arabiska, efter det att en nyanländ passerat förberedelseklass och gått in i ordinarie undervisning. Denna möjlighet ska alltid finnas om det kan motiveras utifrån den enskilde elevens behov och möjligheter att uppnå målen i exempelvis ämnet matematik.

Reservationer mot bakgrundsbeskrivningen

Roger Haddad:

1. Under rubrik 6 i bakgrundsbeskrivningen. Jag reserverar mig emot att just indikatorn barngruppsstorlek ska utgöra en grund vid inspektion av nationella Skolinspektionen. Formuleringen bör vara av mer generell karaktär. Detta då det ser väldigt olika ut i kommunerna samt att det kan vara svårt för kommunerna att hålla en hög ambition hela tiden när det gäller barngrupper och lärartäthet. Även om detta är en viktig fråga för folkpartiet vill jag inte att det ska ingå som en indikator vid inspektion.

Lisa Flinth, Roger Haddad, Camilla Lindberg:

1. Under rubrik 5.2 i bakgrundsbeskrivningen. Vi reserverar oss mot förslaget om en särskild satsning på genuspedagoger, det finns inte anledning att lyfta fram genuspedagogerna som en särskilt prioriterad yrkesgrupp.